

อิทธิพลแห่งความเชื่อและศรัทธาสู่การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นในการออกแบบ ของที่ระลึกแมววักนำโชค มาเนคิเนโกะ

The Influence of Belief and Faith to build a Local Identity in Souvenir Design for a Lucky Cat Maneki Neko.

ทักษิณา สุขพัทธิ

อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Thaksina Sookpatdhee

Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences,

BanSomdejchaopraya Rajabhat University

บทคัดย่อ

ประเทศญี่ปุ่นถูกหล่อหลอมด้วยความเชื่อเรื่องเทพเจ้ามาช้านานภายใต้การนับถือในศาสนาชินโต อันเคยเป็นศาสนาประจำชาติ จนกระทั่งเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาแต่ก็ยังคงเหลือตำนานและความเชื่อเก่าแก่ไว้เป็นเสน่ห์อันประณีตและคงคุณค่าศิลปะและวัฒนธรรมที่สวยงาม ซึ่งจากความเชื่อนี้ ถูกสร้างและพัฒนาให้เกิดมีสินค้าที่รู้จักกันดีในชื่อของแมววักนำโชค แต่หลาย ๆ ท่านอาจยังไม่เคยได้รู้จักกับตำนานเรื่องราวและคุณค่าของเรื่องราวแมว ๆ เหล่านี้ที่สามารถสร้างอิทธิพลต่อคนในชุมชนและท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับประเทศของญี่ปุ่นได้ ในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งเขียนในลักษณะบทความวิชาการ เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาในความเชื่อของอิทธิพลแห่งความเชื่อและศรัทธาสู่การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นในการออกแบบของที่ระลึกแมววักนำโชค ด้วยถูกผนวกเข้ากับความเชื่อจากศาสนาและวัฒนธรรมก่อให้เกิดสินค้ารายได้ให้แก่คนในชุมชนจากการท่องเที่ยว ย้อนกลับมาเป็นรายได้สู่ประเทศ 1) ตำนานแมววักนำโชค 2) การวิเคราะห์ด้านการออกแบบแมววักนำโชค 3) การส่งเสริมสินค้าของที่ระลึกแมววักสู่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในญี่ปุ่น 4) แนวคิดการสร้างอัตลักษณ์ของการออกแบบ 5) การสร้างอัตลักษณ์ของเมืองด้วยแมววัก

คำสำคัญ: แมววักนำโชค อัตลักษณ์ท้องถิ่น ของที่ระลึก

Abstract

Religion in Japan is enlightened with beliefs and faith in ancestors and gods since an old ancient. Shinto was once dominated as the indigenous religion of Japanese people. After Buddhism arrived in Japan, Shinto shrines were less devoted and worshipful. However, it still remains the history, traditional beliefs and valuable arts

for next generation people. The design and development of famous Japanese local souvenirs, called “Lucky Cat Doll” are hence influenced by those traditional beliefs. The lucky cat doll is renowned but its historical story and worth which affects local Japanese people maintaining the international tourism of their country are rarely recognized. This is an academic article which aims to clarify about the background of the belief and faith on the souvenir design “lucky cat doll” which is the local identity. This identity is related to the religious belief and culture and it also leads to the local product for the tourist purpose. The people in the local community can make money from this product and this is the income of the country as well. 1) the legend of “lucky cat doll” 2) the analysis of “lucky cat doll” design 3) the promotion of the souvenir “lucky cat doll” for the people in local community and the tourist attractions in Japan 4) the concept in making the identity on the product design 5) the way of making “lucky cat doll” as the identity of the city.

Keywords: Lucky Cat Doll, Local identity, Souvenir

บทนำ

ความเชื่อเป็นรากฐานแห่งความศรัทธาในความหมายของความเชื่อความมั่นใจต่อสิ่งนั้น ๆ ว่าเป็นความจริง ซึ่งความเชื่อบางอย่างอาจสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ ตอนที่ยังไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ไม่มีการพิสูจน์ ถึงความจริงของเรื่องนั้น ๆ ในประเทศญี่ปุ่นเชื่อว่าถ้าเราสลักช็อลงในแดงกวางแล้วโยนลงแม่น้ำกัปปะ (ภูติชนิดหนึ่ง) ก็จะไม่ทำร้ายเรา เป็นต้น หรือแม้กระทั่งคนไทยที่เชื่อว่ามีร้านค้าต่าง ๆ ทั้งร้านขายของชำ ร้านขายอาหาร ร้านเสริมสวย ฯลฯ ควรมีสัตว์นำโชคก็คือ นางกวัก หรือแมวกวัก เช่นเดียวกับในประเทศญี่ปุ่นหรือแม้แต่ในประเทศไทยเองก็ตาม สามารถพบเห็นแมวกวักมะเนะกิเนะโคะอยู่ทั่วไป มีหลากหลายขนาดและสีสันทัน บางส่วนก็ทำกลไกให้มือซ้ายสามารถขยับในลักษณะกวักเข้าหาตัวได้ด้วย ในขณะที่มืออีกข้างหนึ่งก็ถือเหรียญไว้เชื่อว่า ถ้าแมวที่เลี้ยงไว้ยกขาหน้าขึ้นเสมอหูข้างซ้ายแล้วจะมีคนมาหา ถ้าเป็นร้านค้าก็จะมีลูกค้าเข้าร้านตราบใดที่มันยกอุ้งเท้าหน้าอย่างน้อยข้างหนึ่งขึ้นมา แมวกำลังกวักมือมาที่เรา เพื่อขอให้เราเข้ามาที่ร้านหรือไม่ก็เป็นการแสดงถึงความร่าเริงโชคดี จะเห็นว่าสิ่งที่สร้างงานศิลปะของญี่ปุ่นนั้นสร้างความเชื่อของมนุษย์ที่สร้างให้เกิดความงามและความหมายดี ๆ นานาประการ ทั้งนี้ยังสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นและสินค้าของเมืองเป็นที่จดจำได้ดี สำหรับ

นักท่องเที่ยวทั้งหลายด้วยประโยชน์เหล่านี้ได้สร้างเม็ดเงินและแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในญี่ปุ่นเกิดความประทับใจและจดจำสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้ดี

ภาพที่ 1 ภาพนางกวักไทย

ที่มา: <http://sarakhm.nfe.go.th> (Online)

ภาพที่ 2 ภาพแมวกวักโบราณ

ที่มา: <http://images.thaiza.com> (Online)

ชาวญี่ปุ่นมีความศรัทธาของศาสนาของญี่ปุ่นประเทศญี่ปุ่นนับถือลัทธิชินโต เป็นลัทธิบูชาเทพเจ้าหลายองค์ หรือ พหุเทวนิยม (Polytheism) และลัทธิบูชาภูตผี (Animism) ที่เน้นความบริสุทธิ์ของพิธีกรรมเป็นอย่างมาก รวมถึงยกย่องเกียรติและความมีตัวตนของเทพเจ้า (神 kami) ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง ชินโตได้ถูกยกเลิกจากการเป็นศาสนาประจำชาติ ซึ่งในปัจจุบันชินโตเริ่มลดหายไปจากวัฒนธรรมญี่ปุ่น โดยที่ยังเห็นได้ในปัจจุบันได้แก่ โอมิคุจิ (おみくじ Omikuji) (ศาสนาชินโต, ออนไลน์)

การเฉลิมฉลองงานปีใหม่ญี่ปุ่น (初詣 Hatsumōde) ที่มีจัดขึ้นตามศาลเจ้าชินโต หนึ่งในความเชื่อที่ยังดำรงอยู่และแฝงด้วยมนต์เสน่ห์เมื่อนักท่องเที่ยวได้มากราบไหว้ขอพรวัดต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องราง และเครื่องรางที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ตุ๊กตาเซรามิกแมวกวัก ในเดือนกุมภาพันธ์ของญี่ปุ่นมีวันสำคัญของแมวเหมียวในญี่ปุ่นอยู่ด้วย จากหลักฐานที่ค้นพบมีการปรากฏขึ้นครั้งแรกของแมวกวักในตอนปลายสมัยเอโดะ (ค.ศ.1603-1867) โดยค้นพบได้จากหลักฐานที่เป็นเอกสารที่มีการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ในปี ค.ศ.1870 (ยุคเมจิ) ระบุว่ามีการแจกแมวกวัก ในศาลเจ้าแห่งหนึ่งในโอซากาและมีการลงโฆษณาเกี่ยวกับแมวกวัก ในหนังสือพิมพ์ในปี ค.ศ.1902 สำหรับทำแมวกวักอาจมาจากท่าของแมวที่กำลังทำความสะอาดใบหน้าก่อนฝนตกแมวจะทำความสะอาดใบหน้าเพราะมันรู้สึกกระวนกระวาย เมื่ออากาศเปลี่ยนจึงใช้เท้าป่ายไปตามหน้าตาของมัน ในประเทศจีนจึงมีสำนวนที่ว่าเมื่อแมวล้างหน้าฝนจะตก หรือถ้าเป็นความเชื่อของชาวญี่ปุ่นก็มีการแปลความหมายใกล้เคียงกันคือถ้าเห็นแมวทำความสะอาดหน้า หมายความว่ากำลังจะมีแขกมาหา จึงมีความเชื่อต่อไปว่าถ้าเห็นแมว ทำความสะอาดหน้าเมื่อไรจะมีลูกค้าเข้าร้าน นี่อาจเป็นต้นกำเนิดของมานะเค็นโกะ ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกของแมวกวัก มีการเล่าขานของตำนานการเกิดขึ้นของแมวกวักอยู่ 4 เรื่อง (เล่าขานตำนานมานะเค็น โนโกะ แมวกวักนาโชค, ออนไลน์) ดังต่อไปนี้

1) เรื่องแมวกวัก ตามตำนานกล่าวว่าเจ้าเมืองผู้มั่งคั่งได้หลบฝนตกฟ้าคะนองอยู่ใต้ต้นไม้ ใกล้วัดโกโตกุจิซึ่งชำรุดทรุดโทรม ในขณะที่หลบอยู่นั้นก็เห็นแมวของพระในวัดกวักเรียกเชื้อเชิญให้เข้าไป

ในวัด ในขณะที่ท่านขุนนางเข้าไปในวัดฟาก็ผ่าลงมาที่ต้นไม้ ท่านรอดตายและสำนักบุญคุณจึงช่วยบูรณะวัดให้กลับมามีดังเดิม กระทั่งแมวตายจึงสร้างแมวแก้ว (Maneki Neko) ขึ้นด้วยความเคารพ

2) เรื่องนางโสเภณีตามตำนานกล่าวว่า มีโสเภณีชั้นสูงนางหนึ่งชื่อ อุซึกุโม อาศัยอยู่ในโยชิวาระ ได้เก็บแมวมาเลี้ยง ด้วยความรักและทะนุถนอมเป็นอย่างดี คินหนึ่งแมวดึงกิโมโนของเธอ แต่เธอก็ไม่ได้ว่าอะไร แมวก็ยังทำเหมือนเดิมจนเจ้าของสำนักเห็นเข้า ก็เชื่อว่าแมวเป็นแม่มดจึงตัดหัวแมวทิ้ง หัวแมวกระเด็นไปบนเพดานและฆ่างูที่ซ่อนอยู่บนเพดานตาย อุซึกุโมเศร้าโศกเสียใจกับการตายของแมว จนมีลูกค้าท่านหนึ่งได้แกะสลักไม้ให้เหมือนแมวของเธอเพื่อเป็นของขวัญ ซึ่งก็กลายมาเป็นแมวแก้ว (Maneki Neko) ในปัจจุบัน

3) เรื่องหญิงชรา ตามตำนานกล่าวว่า มีหญิงชราคนหนึ่งยากจนมาก แต่นางมีแมวเลี้ยงอยู่ ตัวหนึ่งและรักแมวมาก มีกินก็กินร่วมกับแมว อดก็อดพร้อมกับแมว จนในที่สุดก็ไม่สามารถเลี้ยงไหว จึงนำไปปล่อย คินนั่นเอง นางกินนอนเสียใจร้องให้ทั้งคืน กระทั่งฝันว่าแมวมาบอกกับนางว่า ให้ปั้น รูปแมวจากดินเหนียวแล้วจะโชคดี เช้าวันรุ่งขึ้น หญิงชราจึงปั้นขึ้นมาปั้นแมวจากดินเหนียวทันใดนั้น ก็มีคนแปลกหน้าเดินผ่านหน้าบ้านขอซื้อตุ๊กตาแมวตัวนั้นจากนางไป จากนั้นนางก็เพียรปั้นแมวขึ้นมาอีกตัวแล้วตัวเล่า ตุ๊กตาแมวจากการปั้นของนางก็ถูกคนมาขอซื้อไปตลอดเวลา นางจึงเริ่มมีเงินทองจากการขายตุ๊กตาแมว และสามารถนำแมวเลี้ยงสุดที่รักของนางกลับมาเลี้ยงได้อีกครั้ง

4) เรื่องจากวัดโกโตกุจิ ตามตำนานกล่าวว่า ในตำบล "เซตากายะ" วัดโกโตกุจิ เป็นวัดเล็ก ๆ ที่ไม่ค่อยมีคนรู้จักมากนัก ที่วัดแห่งนี้มีหลวงพ่อยุ่ยากจนรูปหนึ่งได้เลี้ยงแมวสีขาวตัวหนึ่ง แต่ถึงจะยากจน ท่านก็ยังรักและเลี้ยงแมวตัวนี้เป็นอย่างดี วันหนึ่งหลวงพ่อเดินไปหน้าวัดและได้พบกับ "ทาก้า โทริ" (ชาบูโร่ผู้ล่าสัตว์ด้วยนกอินทรี) มายืนมองอยู่ที่หน้าวัดพร้อมกับพวกบริวารกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้เล่าเหตุการณ์ให้หลวงพ่อฟังว่า พบแมวสีขาวตัวหนึ่งมายืนทำท่ากวักมือเรียกอยู่หลายครั้ง คล้ายกับเชื้อเชิญให้เข้าไปในวัด พวกเขายกใจอยากที่จะเข้าไปข้างในซึ่งหลวงพ่อก็ได้อนุญาตเพื่อนั่งพัก และขณะที่เดินเข้าไปในวัดนั้นก็เกิดความประหลาดใจของดินฟ้าอากาศขึ้นมาอย่างกะทันหัน ท้องฟ้ามืดครึ้ม แล้วสักพักฝนก็ตกลงมาอย่างหนักพร้อมกับสายลมที่พัดกระหน่ำและทันใดฟ้าก็ได้ผ่าลงมาที่ตรงหน้าวัด "ทาก้า โทริ" และบริวารซึ่งเข้ามาหลบฝนทันพอดี จึงคิดว่าเป็นเพราะแมวขาวที่หลวงพ่เลี้ยงไว้ได้กวักมือเรียกให้เข้ามาหลบฝนจึงพ้นเคราะห์จากการถูกฟ้าผ่า พวกเขาสงสัยมากที่เชื่อคำเชิญของแมวตัวนั้น หลังจากนั้นทาก้าโทริจึงต้องการตอบแทนคุณของแมว โดยขออนุญาตหลวงพ่อเป็นผู้อุปถัมภ์และเกื้อกูลวัดโกโตกุจิ ส่วนแมวสีขาวตัวนั้นเมื่อมันอายุมากก็ตายจากไป หลวงพ่อก็สร้างหลุมศพบรรจุมันไว้อย่างดี จารึกชื่อไว้เพื่อเป็นหลักฐานว่าแมวตัวนี้เป็นแมวที่สามารถพยากรณ์โชคชะตาได้

จากเรื่องแห่งตำนานดังกล่าวดูเหมือนเป็นปริศนาธรรม หรือเครื่องเตือนใจให้แต่ละคนหรือแต่ละร้านค้าที่มีแมวแก้วไว้ครอบครองนั้น เปลี่ยนแปลงบทบาทของตัวเองตามนิทานแมวแก้ว คือ 1) หญิงชรา ทำในสิ่งที่แตกต่างปั้นแมวแก้วและขายดีกว่าชาวบ้านแปลกตา 2) เพียรพยายาม

เธอไม่ลดความพยายามที่จะต่อสู้กับความจนหรือสู้กับอะไรที่มันไม่รู้ 3) ตั้งใจ เธอตั้งใจทำอะไรอย่าง
แข็งขันตั้งใจปั้นผลงานจึงออกมาดี 4) กตัญญู แมวก็กตัญญูต่อหญิงชรา หญิงชราก็กตัญญูต่อแมว
ที่มันบอก 5) ความหวัง มีความหวังในการใช้ชีวิตเสมอและรู้ว่าชีวิตมีคุณค่า 6) รู้จักคุณค่าของทั้ง
ตนเองและผู้อื่น หญิงชรา รู้จักคุณค่าของชีวิตแมว ถึงแม้จนแต่ก็พยายามเลี้ยงดูแมวของตนเอง

อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องแมวกวักดังกล่าวทำให้ชาวญี่ปุ่นนำแมวกวักไปตั้งไว้หน้าร้าน
เพื่อเป็นการเปลี่ยนโชคชะตาของผู้คนจากร้ายให้กลายเป็นดี แมวกวักจึงเป็นสัญลักษณ์ของความโชค
ดีโดยอาจจะวางแมวกวักไว้ภายในบ้านหรืออาจจะพกติดตัวเป็นแบบแมวกวักตัวจิ๋วก็ได้ ซึ่งแมวกวักก็
เป็นเหมือนเครื่องรางของขลังชนิดหนึ่ง นอกจากนี้แมวกวักนำโชคยังแฝงคติธรรมของแมวกวัก
ความหมายของนิทานแมวกวักที่ซ่อนอยู่ด้วย

การวิเคราะห์ด้านการออกแบบแมวกวักนำโชค

การวิเคราะห์ด้านการออกแบบแมวกวักนำโชค จำแนกตามลักษณะต่าง ๆ เป็นการวิเคราะห์
องค์ประกอบศิลป์และการสื่อความหมายด้านความเชื่อโดยแบ่งออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

- ลักษณะการออกแบบ เป็นตุ๊กตาแมวกวักหลายขนาด ลักษณะเป็นงานปั้น งานหล่อที่ทำ
จากวัสดุหลากหลายวัสดุหลากหลายชนิดเซรามิก โลหะ อลูมิเนียมและการสลักไม้หรือถ้าเก่าแก่มาก จะพบ
การแกะสลักจากหิน รูปแบบของแมวมีขนาดเล็กที่พกพาได้ไปจนถึงขนาดใหญ่ใช้ตั้งโชว์ข้างประตูและ
ชั้นวางของ ส่วนมากทำมาจากเซรามิกมีพื้นสีขาว

- องค์ประกอบด้านสี สีที่นิยมมากที่สุด คือ แบบ 3 สี แมว 3 สีเป็นที่ยอมรับทั่วโลกว่าเป็น
เครื่องรางนำโชค ทะลาลือเรื่องทั่วโลกจะยกให้แมว 3 สี ตัวผู้เป็นแมวนำโชคของพวกเขา จากการศึกษา
ด้านกลไกทางพันธุกรรมพบว่าใน 3 สี ในแมวตัวผู้มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากมาก ข้อเท็จจริงเรื่อง
ความหายากของแมว 3 สีตัวผู้เป็นสิ่งที่รู้กันดีในญี่ปุ่นเป็นเวลานานแล้ว ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ มาเนะ
กิเนะโคะ มากมายถูกสร้างขึ้นมาเป็นแมว 3 สี และแต้มสีเป็นวงกลมที่แขนขาและใบหู นอกจากนี้
จะมีสีเดียวเช่น ดำทั้งตัว ขาวทั้งตัว แต่นักธุรกิจชาวญี่ปุ่นหลายคนจะไม่ยอมเปิดร้านอาหาร ห้าง บาร์
หรือร้านค้า โดยไม่มีแมวกวักเด็ดขาดและนิยมเป็นแมวกวักสามสี

- บุคลิกภาพในของที่ระลึก บ่งบอกลักษณะเฉพาะตัวโดยการปั้นรูปแมว มีการสวมปลอกคอ
และไม่สวมปลอกคอโดยปลอกคอ ซึ่งอาจมีกระดิ่งหรือไม่มีกระดิ่งก็ได้ ให้ความหมายแตกต่างกัน
เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมักชื่นชอบรูปแบบที่ดูน่ารักและบุคลิกของ
แมวกวักโดยรูปแบบดวงตาและเส้นของพู่กันที่วาดบนเซรามิก ทั้งนี้ลักษณะการวาดมีความแตกต่าง
กันแต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของญี่ปุ่น

ภาพที่ 3 ภาพแมวกวัก ที่มา: <http://sarakhm.nfe.go.th>

มานะคิ เนะโคะ นั้นมี 2 แบบ แบบหนึ่งคือยกอุ้งเท้าซ้ายอีกแบบหนึ่งยกอุ้งเท้าขวา ตำนานระบุว่าแบบที่ยกอุ้งเท้าซ้ายจะเชื่อเชิญลูกค้าหรือผู้คนที่เข้ามายังร้านของคุณ ในขณะที่แบบที่ยกอุ้งเท้าขวาคงดึงดูดเงินทองเข้ามา ต้นกำเนิดของตำนานนี้ไม่แน่ชัด จากการค้นคว้าโดยสโมสรมานะคิเนะโคะ พบว่าประมาณร้อยละของ มานะคิเนะโคะ จะยกอุ้งเท้าซ้ายขึ้น มานะคิ เนะโคะ ส่วนใหญ่ที่สร้างขึ้นในช่วงแรก ๆ ดูเหมือนจะยกอุ้งเท้าซ้ายขึ้น อุ้งเท้าซ้ายที่ยกขึ้น ซึ่งเชื่อเชิญให้ลูกค้าเข้าร้านนี้ อาจเป็นท่าทางที่เป็นแบบฉบับของ มานะคิเนะโคะ อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาด้านเงินทองของญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน เห็นได้จากจำนวนของมานะคิเนะโคะที่ยกอุ้งเท้าขวาที่เพิ่มมากขึ้น ความสูงของอุ้งเท้ายังสื่อความหมายอีกด้วย ระดับของความสูงจะอยู่ตั้งแต่ที่ระดับปากไปจนถึงปลายหู ตามตำนานบอกว่ายิ่งอุ้งเท้ายกสูงเท่าใด มานะคิเนะโคะก็จะยิ่งกวักเชิญลูกค้าได้ไกลยิ่งขึ้นเท่านั้นซึ่งก็คือสามารถเรียกลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันรูปแบบได้หลากหลาย แมวกวักมานะคิเนะโคะนั้นถูกผลิตออกมามีหลากหลายรูปแบบ แต่ไม่ว่ากรณีใด ความหมายที่แท้จริงของแมวกวักก็คือ เครื่องรางแห่งความโชคดี

ภาพที่ 4 ของที่ระลึกแมวกวัก ที่มา: <http://sarakhm.nfe.go.th>

- การจับถือของแมวกวัก เริ่มจากความหมายจากท่าทางของแมวกวัก (Maneki Neko) เป็นเบื้องต้นว่าเวลาแมวกวักยกอุ้งเท้าข้างซ้ายข้างขวานั้นหมายความว่าอย่างไร ถ้าแมวกวักยกอุ้งเท้าซ้ายขึ้นมา หมายถึง การเชิญผู้คนที่หรือลูกค้า (welcoming cat) เหมาะสำหรับผู้ที่ทำธุรกิจและร้านค้า ถ้าแมวกวักยกอุ้งเท้าขวาขึ้นมา หมายถึง เรียกโชคลาภและเงินทองเข้ามาหรือแมวนำโชค (Lucky cat) และแมวการเงิน (Money cat) ถ้าแมวกวักยกอุ้งเท้าทั้งสองข้างขึ้นมา หมายความว่า การปกป้องทั้งบ้านหรือธุรกิจหรือเรียกโชคลาภใหญ่มาให้ ทั้งนี้ รูปแบบของแมวกวักถือเหรียญทองในปัจจุบันเชื่อว่า มานะคิ เนะโคะ ควรถือเหรียญเงินหรือมีเหรียญหย่อนลงมาจากผ้าผูกคอเพื่อเป็นการสื่อถึงความมั่งคั่งต้นกำเนิด ที่ธรรมดาว่านั้นอาจผูกติดกับความเชื่อทางด้านการเกษตรที่ว่าแมวช่วยกำจัดสัตว์ที่ทำลายพืชผล ด้วยเหตุนี้จึงเท่ากับช่วยสร้างความเจริญให้แก่ครอบครัว ทั้งนี้ แมวกวัก

อาจประกอบด้วยสิ่งอื่นซึ่งสามารถตีความได้ตามสิ่งนั้น (เล่าขานตำนาน มาเนะกิ เนะโกะ แมววกักนำโชค, ออนไลน์) เช่น

แมววกักสวมปลอกคอกระดิ่ง	หมายถึง	โชคดีไม่หนีหายไปไหน
แมววกักสวมผ้าพันคอ	หมายถึง	ปิดเป้าโรคภัยไข้เจ็บ
แมววกักถือเหรียญทอง Koban	หมายถึง	ความมั่งคั่งและโชคดีมาก
แมววกักถือปลา	หมายถึง	ความอุดมสมบูรณ์
แมววกักถือดารุมะ	หมายถึง	ประสบความสำเร็จ
แมววกักถือข้อน	หมายถึง	ความมั่งคั่ง
แมววกักถือพัด	หมายถึง	พัดพาสิ่งดี ๆ เข้ามา
แมววกักถือมะเขือ	หมายถึง	ป้องกันโรคภัย
แมววกักถือกลอง	หมายถึง	เคาะเรียกเงินทอง
แมววกักถือนกฮูก	หมายถึง	ประสบความสำเร็จ
แมววกักถือลูกแก้ว	หมายถึง	สมปรารถนาและร่ำรวย
แมววกักถือถุง	หมายถึง	ร่ำรวยเงินทอง
แมววกักถือพีชปัก	หมายถึง	ความอุดมสมบูรณ์
แมววกักถือ Ema แผ่นไม้อธิษฐาน	หมายถึง	สมปรารถนา
แมววกักถือน้ำเต้า	หมายถึง	อายุยืน
แมววกักถือทองคำจีน	หมายถึง	ความมั่งคั่ง ความสำเร็จ

ส่วนความหมายของตัวอักษรคันจิบนเหรียญ นั้นมีดังนี้ ขอยกตัวอย่างสำหรับคันจิที่เห็นได้ทั่ว ๆ ไป

健康	Kenkou	สุขภาพดี
長寿	Chouju	อายุยืน
大吉	Daikichi	โชคชั้นใหญ่
開運	Kaiun	ดวงดีขึ้น
招福	Shofuku	โชคดีมีสุข
金運	Kin-un	ธุรกิจมั่งคั่ง
合格	Goukaku	สอบผ่าน
恋愛	Ren-ai	ความรัก
幸運	Kouun	โชคดี
合格	Goukaku	สอบผ่าน
合格祈願	Goukaku-kigan	ขอให้สอบผ่าน
百万	Hyaku-man	หนึ่งล้าน

千万
両

Sen-man

สิบล้าน

Ryo

สกุลเหรียญทองคำรูปไข่ เรียกว่า Koban

การส่งเสริมสินค้าของที่ระลึกแมวกวักสู่ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในญี่ปุ่น

เมื่อของที่ระลึกเหล่านี้ติดตาถูกค้าและติดตลาด สามารถพิจารณาในบรรดาสินค้าของที่ระลึกหลากหลายมักพบเครื่องรางแมวกวัก ถูกพบได้ตามงานขายของที่ระลึกในห้าง สนามบินวัดต่าง ๆ ของญี่ปุ่น เช่น วัดนาริตะซัง (Narita-san Temple) เป็นวัดพุทธที่ตั้งอยู่ในเมือง นาริตะ จังหวัดชิบะ ประเทศญี่ปุ่น วัดนี้เป็นหนึ่งในวัดที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดในภูมิภาคคันโตและจำนวนผู้มาเยี่ยมชมในช่วงเทศกาลปีใหม่อีกเป็นรองเพียงศาลเจ้าเมจิในกรุงโตเกียวเท่านั้น บริเวณวัดเป็นที่ตั้งของประตูหลักทางเดินบันไดขึ้นสู่อาคารหลัก เจดีย์ห้าชั้นหนึ่งคู่ สวนหย่อมที่มีสระน้ำขนาดใหญ่รวมทั้งบริเวณสำหรับเลี้ยงสัตว์ อาคารหลักเป็นสถานที่สำหรับสักการบูชา ภายในก่อสร้างด้วยสถาปัตยกรรมพุทธแบบอินเดียโดยยังคงเอกลักษณ์ของศิลปะแบบญี่ปุ่นเอาไว้ ปัจจุบันตามสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศญี่ปุ่นหรือแม้แต่ในประเทศไทยเองก็ตาม สามารถพบเห็นแมวกวักอยู่ทั่วไป มีหลากหลายขนาดและสีสันทัน บางส่วนก็ทำกลไกให้มือซ้ายสามารถขยับในลักษณะกวักเข้าหาตัวได้ด้วย ในขณะที่มืออีกข้างหนึ่งก็ถือเหรียญไว้ เชื่อว่าถ้าแมวที่เลี้ยงไว้ยกขาหน้าขึ้นเสมอหูข้างซ้ายแล้วจะมีคนมาหา ถ้าเป็นร้านค้าก็จะมีลูกค้าเข้าร้านตราบดีที่มันยกอุ้งเท้าหน้าอย่างน้อยข้างหนึ่งขึ้นมา แมวกำลังกวักมือมาที่เราขอให้เราเข้ามาที่ร้านหรือเป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวย โชคดีตลอดตลอดไปของร้านนั้น ๆ

อาจกล่าวได้ว่าความเชื่อนี้ยังสร้างรายได้และก่อให้เกิดผลที่ดีตามมาคือสื่อสารถึงวัฒนธรรมความเชื่อและสร้างรายได้ให้คนในชุมชนก่อให้เกิดอัตลักษณ์ของสินค้าหรือตราสินค้า เมื่อใดที่มาญี่ปุ่นหรือได้มาเที่ยวก็ต้องนึกถึงแมวกวักเหล่านี้ นอกจากนี้ ในญี่ปุ่นยังเป็นประเทศที่จัดการท่องเที่ยวโดดเด่นที่สุดในเอเชียทำให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์ที่ดี โดยการสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งของคนญี่ปุ่นซึ่งได้วางกลยุทธ์ในการท่องเที่ยวได้ดี ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ในการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นที่ยึดจำได้ดี เช่น สถานีรถไฟแมวทามะ ซึ่งเป็นนายสถานีรถไฟแห่งหนึ่งที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นนายสถานีรถไฟแมวตัวแรกของโลกนั่นคือ เจ้าแมวทามะแห่งสถานีรถไฟแมว เมืองวากายาม่า

แผนภาพที่ 1 การสร้างอัตลักษณ์การแสดงเหตุผล ที่มา: ทักษิณา สุขพัทธ์, 2557

แนวคิดการสร้างอัตลักษณ์ของการออกแบบ

กลยุทธ์ในการออกแบบด้านอัตลักษณ์เอาไว้จะช่วยให้เกิดการสื่อสารอย่างหนึ่งให้เข้าใจความรู้สึกของเมืองนั้นมากขึ้น ทั้งนี้ความหมายของอัตลักษณ์ (ทรงคุณ จันทจร และคณะ, 2552) หมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จักหรือจำได้และสอดคล้องกับคำกล่าวของ (ซังฮี คิม, 2557) การสร้างอัตลักษณ์มีความสำคัญในด้านการสื่อสารถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีด้านของบรรยากาศเมืองส่งผลต่อการจำด้านอัตลักษณ์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดนั้น ๆ และก่อให้เกิดตลาดสำหรับชุมชนและมีส่วนร่วมในการผลิตของที่ระลึกประจำจังหวัดมีผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น ทั้งนี้ประเทศญี่ปุ่นติดโผเป็นประเทศน่าเที่ยวอันดับต้น ๆ อยู่เสมอ นอกจากเสน่ห์ด้านวัฒนธรรมแล้ว

กล่าวคือ กลยุทธ์ที่สำคัญนั้นคือการที่แต่ละจังหวัดในประเทศ มีวิธีการประชาสัมพันธ์ของดีในท้องถิ่นได้อย่างน่าสนใจ สร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาลหลังเศรษฐกิจซบเซามานาน การใช้อัตลักษณ์และมาสคอตประจำจังหวัด เป็นวิธีการที่ญี่ปุ่นใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวจนประสบความสำเร็จ ขณะที่บางจังหวัดอาจไม่มีสถานที่ดึงดูดใจ แต่ก็นำเอาจุดเล็ก ๆ น้อย ๆ สร้างเรื่องราวชวนให้มาเยือน เช่น จังหวัดยูบาริที่โดนพิษเศรษฐกิจอยู่ในภาวะล้มละลาย แต่กลับใช้ความเป็นเมืองที่มีอัตราการหย่าร้างต่ำที่สุด สร้างเป็นแคมเปญเมืองแห่งความรักผ่านมาสคอต "ยูบาริ-พูซาวอิ" สร้างรายได้ให้จังหวัดสูงถึง 31 ล้านเหรียญสหรัฐ นอกจากการประชาสัมพันธ์ในประเทศหลายครั้งที่การท่องเที่ยวญี่ปุ่นยกของดีประจำจังหวัดมาจัดแสดงเป็นมหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจ (Japan National Tourism Organization, 2557) ทั้งนี้ ประเทศญี่ปุ่นได้ทำให้เห็นว่าความเจริญงอกงามที่แสดงออกมาในรูปแบบของภาษา คติ ความเชื่อ ขนบ ประเพณี ศิลปะที่มีการสืบทอดปฏิบัติและมีการยอมรับในระดับบุคคลและสังคมเพื่อพัฒนาประเทศต่อไป

การสร้างอัตลักษณ์ของเมืองด้วยแมวกวัก

ในเมืองวากายามาเป็นเมืองชนบทเล็ก ๆ ที่เงียบเหงาและมีสถานีรถไฟที่เล็กมาก ไม่มีผู้โดยสารมาใช้บริการมากนัก อีกทั้ง ด้วยความเป็นเมืองที่มีประชากรในพื้นที่ไม่มากและยังมีการ

ตัดถนนเข้ามาในเมืองอีก ซึ่งทำให้การโดยสารด้วยรถยนต์สร้างความสะดวกสบายให้กับคนในพื้นที่มากกว่าและทำให้สถานีรถไฟแห่งนี้จะถูกปล่อยทิ้งไว้ให้ทรุดโทรม นายสถานีรถไฟแห่งนี้ จึงได้มีความคิดสร้างสรรค์จากการสังเกตเหตุการณ์รอบ ๆ ตนเอง นั่นคือ ตนได้เลี้ยงแมวเพศเมียน่ารักตัวหนึ่งไว้ชื่อว่า รถไฟแมวทามะ นายสถานีรถไฟมาทำงานที่นี่ทุกวันกับเจ้าทามะ ซึ่งกิจกรรมประจำวันของเจ้าทามะก็คือ การนั่งเฝ้าเจ้าของ หลับบ้าง ตื่นบ้าง นานวันเข้าเจ้าแมวตัวนี้ก็เรียนรู้ภาษามากขึ้น บางครั้ง เจ้าทามะ เดินเล่นบริเวณสถานีรถไฟแล้วเห็นผู้โดยสารมาใช้บริการตัวมันจะเดินเข้าไปเคล้าเคลียให้ผู้คนลูบเล่นแล้วพวกเขาก็ถ่ายรูปคู่กับมัน บางทีก็นั่งตามขบวนรถไฟเพื่อรอขบวนรถไฟวิ่งเข้ามา เปรียบเสมือนเป็นพนักงานต้อนรับนั่นเอง (AV (Anisa Variety): 5 อันดับ รถไฟแปลกที่ญี่ปุ่นอยากอวดชาวต่างชาติ, ออนไลน์)

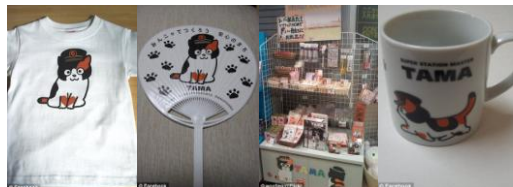
ภาพที่ 5 รถไฟแมวทามะญี่ปุ่น ที่มา: <https://fbcdn-sphotos-a-a.akamaihd.net>

นายสถานีรถไฟ ได้พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส จึงแต่งตั้งเจ้าทามะขึ้นเป็นนายสถานีรถไฟ พร้อมเครื่องแต่งกายประดับยศหรรษา ใส่หมวกและต่อมากลายเป็นข่าวและถูกประชาสัมพันธ์ออกไป สร้างจุดสนใจแก่ผู้คน พอเจ้าทามะแต่งตัวแล้วน่ารักน่าชังมากกว่าเดิมและยังทำสำนักงานเล็ก ๆ เครื่องปรับอากาศรับขวัญนายสถานีรถไฟตัวใหม่ให้อีกด้วย ซึ่งเมื่อผู้คนมองผ่านกระจกของสำนักงานก็จะเห็นความน่ารักของเจ้าทามะ ความน่ารักของเจ้าทามะทำให้สถานีรถไฟวากายามาในอดีตที่เงียบเหงาแห่งนี้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมความน่ารักของเจ้าแมวทามะ ทำให้มันกลายเป็นนายสถานีรถไฟที่เป็นแมวตัวแรกของโลกในทันทีและยังสามารถสร้างของที่ระลึกของต่าง ๆ ที่เป็นรูปแมวทามะเพื่อช่วยต่อยอดให้กับสินค้าและบริการทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความทรงจำที่ดีได้อีกด้วย (AV (Anisa Variety): 5 อันดับ รถไฟแปลกที่ญี่ปุ่นอยากอวดชาวต่างชาติ, ออนไลน์) และเมื่อมาถึงนักท่องเที่ยวก็สามารถรู้ได้ทันทีว่าที่นั่นคือ สถานีทามะ สามารถถ่ายภาพได้ การตกแต่งเป็นภาพการ์ตูนทามะแปะซ้อนกันทำให้เกิดความรู้สึกสนุกสนานมากขึ้น

ภาพที่ 6 ของที่ระลึกจากแมวทามะญี่ปุ่น ที่มา: <https://fbcdn-sphotos-a-a.akamaihd.net>

นอกจากนี้เมื่อมาเยือนแล้วยังสามารถซื้อของกลับมาได้และให้ระลึกถึงสิ่งต่าง ๆ จากสถานี่รถไฟทามะอีกด้วย เช่น พัด แก้ว สมุดบันทึก แมวกวักทามะ และเสื้อยืด เป็นต้น

ภาพที่ 7 ภาพแสดงการต่อยอดมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ภาพของที่ระลึก

ที่มา: <https://fbcdn-sphotos-a-a.akamaihd.net>

สรุป

จากแรงความเชื่อและความคิดสร้างสรรค์ มีรูปแบบที่เข้มแข็งทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น สามารถสร้างอัตลักษณ์ที่งดงามทางใจและมีคุณค่า ยังสร้างคุณประโยชน์จากสินค้าและบริการต่าง ๆ จึงถือได้ว่าเป็นแบบอย่างและทำให้เกิดประสบการณ์ที่เยี่ยม ซึ่งนักท่องเที่ยวหลากหลายเชื้อชาติจะไม่มีวันลืมเลือน ประสบการณ์ที่ดี ทั้งนี้ประเทศไทยเองก็สามารถนำแนวคิดหรือข้อคิดเหล่านี้มาสร้างคุณค่าในการท่องเที่ยว เพื่อต่อยอดสินค้าและบริการรวมทั้งต่อยอดการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้ประเทศไทยนั้นเองก้าวหน้าและมั่นคง และคืนเม็ดเงินที่ไหลออกนอกประเทศให้คืนกลับมาสู่คนไทยในชาติไทยได้ ดังตัวอย่างที่กล่าวมา เพื่อสร้างความเจริญงอกงามที่แสดงออกมาในรูปแบบของภาคคีติ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะที่มีการสืบทอดปฏิบัติและด้วยคุณค่าและเสน่ห์ของความเป็นไทยเองก็สามารถที่จะทำได้ ไม่แพ้ประเทศญี่ปุ่นแต่ต้องอาศัยการร่วมมือกันของชุมชนและท้องถิ่น รวมถึงความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อสะท้อนคุณค่าของความเชื่อจากวัฒนธรรมที่คืนความสมบูรณ์และโซคลาภสู่ท้องถิ่นและประเทศชาติต่อไปได้เช่นกัน

บรรณานุกรม

- ซังฮี คิม. (2557). **การวิเคราะห์อัตลักษณ์**. เอกสารประกอบการสอนคณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี.
- ซังฮี คิม. (2557). **การออกแบบพื้นที่สาธารณะ**. เอกสารประกอบการสอนคณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี.
- พงษ์ธร ประทุมวงษ์. (2556). **ญี่ปุ่นเที่ยวไม่จ้อโกดไปไม่จ้อทัวร์**. กรุงเทพฯ: มปป.
- ทรงคุณ จันทจร และคณะ. (2552). **คุณค่าอัตลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการนำมาประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้**. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อดิศักดิ์ จันตวง. (2556). **ญี่ปุ่นอยู่ในใจเสมอ**. กรุงเทพฯ : มปป.

เล่าขานตำนาน มาเนะกิ เนโกะ แมวรักษานาโชค. ค้นเมื่อ 24 พฤศจิกายน 2556, จาก
<http://sarakham.nfe.go.th>

5 อันดับรถไฟแปลกที่ญี่ปุ่นอยากอวดชาวต่างชาติ. ค้นเมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2558, จาก
<http://www.j-plan.co.th>

ศาสนาชินโต. ค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2558, จาก www.travelyou.co.th